

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

งานวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสุขภาวะของชุมชนการค้าชายแดนไทย-กัมพูชาเพื่อการเป็นประเทศในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน เพื่อศึกษาคุณภาพชีวิตและสุขภาวะของชุมชนการค้าชายแดนไทย-กัมพูชา” เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการศึกษาจากเอกสาร การสัมภาษณ์ และการสังเกตการณ์ โดยผู้วิจัยขอเสนอรายงานการวิจัยในบทที่ 5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ดังนี้

สรุปผลการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสุขภาวะของชุมชนการค้าชายแดนไทย-กัมพูชาเพื่อการเป็นประเทศในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน เพื่อศึกษาคุณภาพชีวิตและสุขภาวะของชุมชนการค้าชายแดนไทย-กัมพูชา” เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการศึกษาจากเอกสาร การสัมภาษณ์ และการสังเกตการณ์ โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาดังต่อไปนี้ 1. เพื่อศึกษาคุณภาพชีวิตของชุมชนการค้าชายแดนไทย-กัมพูชาในบริบทของตำบลคลองใหญ่ อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี 2. เพื่อศึกษาสุขภาวะของชุมชนการค้าชายแดนไทย-กัมพูชาในบริบทของตำบลคลองใหญ่ อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี และ 3. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสุขภาวะของชุมชนการค้าชายแดนในบริบทของตำบลคลองใหญ่ อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี มีผลการศึกษาดังต่อไปนี้

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า คุณภาพชีวิตของของชุมชนการค้าชายแดนไทย-กัมพูชานั้น แบ่งออกมาเป็น 3 ด้านได้แก่ คุณภาพชีวิตของชุมชนด้านเศรษฐกิจ คุณภาพชีวิตของชุมชนด้านสังคม และคุณภาพชีวิตของชุมชนด้านสิ่งแวดล้อม พบว่า คุณภาพชีวิตของชุมชนในด้านเศรษฐกิจของตำบลคลองใหญ่ได้รับผลกระทบมาจากสถานการณ์ของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในระดับนา ๆ ชาติ และกลไกตลาด เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่ในตำบลคลองใหญ่ร้อยละ 80 ประกอบอาชีพเกษตรกร โดยการทำสวนลำไยส่งออก และการประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องการค้าชายแดน จึงส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในด้านเศรษฐกิจที่จะต้องพึ่งพิงกลไกตลาด และสถานการณ์ระหว่างประเทศที่มีโอกาสผันผวน ตลอดเวลา โดยจะเห็นได้จากพัฒนาการของชุมชนในด้านเศรษฐกิจในตำบลคลองใหญ่นั้นสามารถแบ่งออกมาเป็น 3 ยุคดังนี้

1. คุณภาพชีวิตของชุมชนด้านเศรษฐกิจในบริบทของตำบลคลองใหญ่ยุคดั้งเดิม (2455-2535) เป็นยุคของการลงหลักปักฐานในพื้นที่ที่เกิดจากการลี้ภัยทางการเมืองของประชาชนในประเทศกัมพูชาจากสงครามในยุคที่กัมพูชาเป็นเมืองขึ้นของฝรั่งเศส และในยุคที่มีระบอบการปกครองแบบ

สังคมนิยม จากสถานะที่ไม่มั่นคงทางการเมืองดังกล่าวในประเทศจึงทำให้ประชาชนชาวกัมพูชา ได้ลี้ภัยมาลงหลักฐานในบริเวณชายแดนไทย-กัมพูชา คุณภาพชีวิตทางเศรษฐกิจของชุมชนในยุคแรกเริ่มนั้น เป็นไปในรูปแบบของการแลกเปลี่ยนสินค้าในชุมชนแบบไม่ใช้เงินประชาชนในบริเวณชายแดนนั้น มีความจำเป็นจะต้องพึ่งพาสินค้าอุปโภคบริโภคจากประเทศไทย และทำการค้าในลักษณะผิดกฎหมาย (ตลาดมืด) เนื่องจากข้อห้ามทางการเมือง การค้าในช่วงระยะเวลาดังกล่าว โดยทำการค้าแบบในรูปแบบของการไม่ใช้เงินตราในการแลกเปลี่ยน แต่เป็นไปในลักษณะของการใช้สินค้า ของมีค่า หรือทรัพยากร ธรรมชาติ เช่น ไม้ หรือ อัญมณี ในการแลกเปลี่ยน ประกอบอาชีพการทำเกษตร ได้แก่ การปลูกพืชไร่ เช่น มันสำปะหลัง อ้อย เนื่องจากว่าเป็นพืชที่ต้องการน้ำน้อยเหมาะกับสภาพภูมิประเทศของชุมชนที่มีปริมาณน้ำไม่มากนัก อาศัยแรงงานโดยการลงแรงช่วยเหลือกันในการทำงาน อย่างไรก็ตามเนื่องจากเป็นพื้นที่ชายแดนจึงส่งผลให้พื้นที่ของตำบลคลองใหญ่มีการฝังท่อนระเบิดเป็นจำนวนมากในพื้นที่การทำเกษตร เป็นประผลให้ประชาชนบางส่วนประสบอันตรายจากการเหยียบท่อนระเบิดที่ถูกฝังไว้และยังไม่ได้รับการเก็บกู้ออก

2. คุณภาพชีวิตของชุมชนด้านเศรษฐกิจในบริบทของตำบลคลองใหญ่หลังเปิดประตูการค้า (พ.ศ. 2536 – 2557) ในยุคนี้เป็นระยะเวลาที่ประเทศกัมพูชาเปลี่ยนแปลงการปกครองมาเป็นระบอบประชาธิปไตย เป็นผลให้การค้าระหว่างไทย-กัมพูชา สามารถทำการค้าได้ราบรื่นมากขึ้น โดยรัฐบาลไทยได้ดำเนินนโยบาย “ เปลี่ยนสนามรบเป็นสนามการค้า ” จากนโยบายดังกล่าวนี้ส่งผลให้มีการเปิดจุดผ่านแดนถาวรในพื้นที่บ้านฝักกาด นอกจากนี้ในยุคนี้ตำบลคลองใหญ่ได้มีการปรับเปลี่ยนการทำอาชีพเกษตรกรรมจากการทำไร่มันสำปะหลังไปสู่การปลูกพืชลำไยเพื่อการส่งออก จากการเปิดประตูการค้าชายแดนส่งผลให้คุณภาพชีวิตทางเศรษฐกิจของชุมชนคลองใหญ่ในพื้นที่ตลาดฝักกาดนั้นมีสภาพเศรษฐกิจที่ดีขึ้น เนื่องจากมีการเปิดด่านผ่านแดนถาวรที่ให้ประชาชนในพื้นที่เข้ามาค้าขายสินค้า นอกจากนี้การค้าชายแดนยังส่งผลให้มีการนำเข้าสินค้าจากกัมพูชาที่สำคัญได้แก่ ลังมะม่วง ที่มีการตั้งล้งจากพ่อค้าที่มาจากต่างจังหวัด รับซื้อมะม่วงในบริเวณตลาดฝักกาด และส่งไปขายตามจังหวัดต่าง ๆ ในประเทศไทย ในขณะที่เดียวกันประชาชนที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ก็มีการปรับเปลี่ยนอาชีพเกษตรกรรมจากการทำไร่มาเป็นการปลูกพืชลำไยเพื่อการส่งออกในยังประเทศจีน จึงทำให้มีการเข้ามาตั้งล้งรับซื้อสินค้าของนายทุนจีน จากการที่ประชาชนในตำบลคลองใหญ่นั้นสามารถที่จะปลูกพืชลำไยส่งออกได้นั้น เป็นผลให้คุณภาพชีวิตทางเศรษฐกิจของชุมชนดีขึ้นกว่าการทำไร่มันสำปะหลัง

3. คุณภาพชีวิตของชุมชนด้านเศรษฐกิจในบริบทของตำบลคลองใหญ่ยุคปัจจุบัน (2558-2565) พบว่า ตำบลคลองใหญ่ได้มีการพัฒนาภายใต้ันนโยบายการเปลี่ยนสนามรบเป็นสนามการค้ามา ได้มีการพัฒนาชุมชนชายแดนภายใต้ันนโยบายระเบียบเชิงเศรษฐกิจตะวันออก อันเป็นผลให้พื้นที่ชายแดนทำหน้าที่เป็นทั้งประตูการค้า การคมนาคมขนส่ง และประตูเชื่อมโยงการท่องเที่ยวไปสู่ประเทศเพื่อนบ้านหรือในภูมิภาคอื่น ๆ หรืออีกนัยหนึ่งเมืองชายแดนทำหน้าที่เป็นทั้งเมืองผลิตสินค้า เมืองรับส่งสินค้า การเป็นเมืองท่องเที่ยว และเมืองบริการ โดยเป็นพื้นที่ที่มีการเชื่อมโยงไปสู่ประเทศอื่น ๆ ใน

อาเซียน มีเมืองที่อยู่ในพื้นที่ตอนในของประเทศทำหน้าที่เป็นเมืองสนับสนุนเพื่อให้เมืองชายแดนสามารถทำหน้าที่ได้สมบูรณ์ จากการขับเคลื่อนเศรษฐกิจในบริเวณชายแดนส่งให้ตำบลคลองใหญ่ที่เป็นพื้นที่ชายแดน และการทำลำไยส่งออกก็ส่งผลให้เศรษฐกิจชุมชนดีขึ้น อย่างไรก็ตามด้วยพื้นฐานทางเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกับการค้าชายแดน และการส่งออกซึ่งมีความจำเป็นที่จะต้องผลิตผลให้ได้คุณภาพตามความต้องการของประเทศผู้รับซื้อ ซึ่งเป็นเงื่อนไขที่ส่งผลให้เศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตด้านเศรษฐกิจของชุมชนขึ้นอยู่กับปัจจัยภายนอกได้แก่ สถานการณ์ระหว่างเทศและกลไกตลาดเป็นสำคัญ โดยจะพบว่าสถานการณ์ที่ทำให้ชุมชนได้รับผลกระทบค่อนข้างสูงนั้นมาจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 (พ.ศ.2562 - พ.ศ.2564) ส่งผลต่อการค้าชายแดนเนื่องจากจำเป็นต้องปิดด่านผ่านแดนถาวรในบริเวณ นอกจากนี้จากมาตรการเว้นระยะ ยะห่างทางสังคม ที่ส่งผลให้จำเป็นต้องหยุดกิจกรรมทางเศรษฐกิจในช่วงระยะเวลาดังกล่าว นอกจากนี้ด้วยสถานการณ์โควิดส่งผลให้เกษตรกรสวนลำไยต้องประสบปัญหาการขาดแคลนแรงงาน ประกอบกับมาตรการที่เข้มงวดของประเทศปลายทางที่รับผลผลิตลำไย ส่งผลให้ในช่วงเวลาดังกล่าวประชาชนประสบปัญหาในด้านเศรษฐกิจ ซึ่งมีการทำประชาคมร่วมกับเกษตรกรในตำบลโป่งน้ำร้อน เพื่อรับการเยียวยาจากรัฐบาลเพื่อบรรเทาปัญหาดังกล่าว เป็นต้น

2. ผลการศึกษาคุณภาพชีวิตของชุมชนการค้าชายแดนไทย-กัมพูชาในบริบทของตำบลคลองใหญ่ อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรีในด้านสังคม พบว่า ตำบลคลองใหญ่ เป็นตำบลที่เป็นชุมชนที่อยู่ร่วมกันในลักษณะของวัฒนธรรมร่วมของคนชายแดน อันเนื่องจากการอพยพและเข้ามาตั้งถิ่นฐานของชาวกัมพูชาในพื้นที่ดังกล่าว ส่งผลให้ประชาชนทั้งสองฝั่งอยู่อยู่ร่วมกันในลักษณะของเครือญาติ รู้จักหมดในหมู่บ้าน มีการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมที่สำคัญ ได้แก่ กิจกรรมสาธารณะประโยชน์ของชุมชน งานบุญประเพณีตามเทศกาลทางศาสนา และการแข่งกีฬาประจำตำบล ในส่วนของกิจกรรมรื่นเริงอื่น ๆ พบว่า ในชุมชนมีการจัดงานรื่นเริงไม่บ่อยมากนัก เนื่องจากพื้นที่เป็นพื้นที่ทางการเกษตร และการค้าชายแดน จึงทำให้ชาวบ้านในพื้นที่เป็นชุมชนที่ประกอบอาชีพการทำสวนลำไย และสวนผลไม้ ทำให้ลักษณะทางสังคมของชาวบ้านในตำบลคลองใหญ่เป็นครอบครัวเกษตรกรที่จะต้องทำการเกษตรและการเก็บเกี่ยวผลผลิต อย่างไรก็ตาม เมื่อมีการเปิดประตูการค้าชายแดนผนวกกับการปรับเปลี่ยนพื้นที่ทางการเกษตรจากไร่มันสำปะหลังไปสู่การปลูกลำไยเพื่อส่งออก เป็นผลให้ตำบลคลองใหญ่มีเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ โดยเฉพาะในด้านของการเคลื่อนย้ายแรงงานจากต่างถิ่นที่เป็นชาวกัมพูชา เข้ามาในพื้นที่มากขึ้นเพื่อรับจ้างทำงานในสวนลำไย ล้างลำไย และล้างมะม่วง โดยแรงงานชาวกัมพูชาจะเช่าบ้านอยู่ในตลาดผักกาด และบางส่วนอยู่อาศัยในสวนผลไม้ของนายจ้าง นอกจากแรงงานกัมพูชาที่เข้ามาทำงานในพื้นที่แล้ว ยังพบว่าการเข้ามาของคนนอกพื้นที่อื่นได้นักแสงโชค และนายทุนที่มีหุ้นส่วนร่วมกับชาวจีน เข้ามาในพื้นที่เพื่อรับซื้อสินค้าลำไยส่งออก จึงทำให้สภาพสังคมในตำบลคลองใหญ่นั้นมีความหลายหลายของผู้คนในพื้นที่มากขึ้นในช่วงเวลาดังกล่าว . กิจกรรมทางสังคมของชุมชนได้ดังกล่าวได้ยุติลง ในช่วงของการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 ระหว่าง พ.ศ. 2564 – 2564 โดยจะพบว่าหลังการแพร่ระบาดและการประกาศมาตรการเว้น

ระยะห่างทางสังคมนั้นส่งผลให้ตลาดการค้าชายแดนและด่านผ่านแดนถาวรในพื้นที่ต้องยุติกิจกรรมในช่วงเวลาดังกล่าว นอกจากนี้พื้นที่ตำบลคลองใหญ่และชุมชนต่าง ๆ ในอำเภอ โป่งน้ำร้อนที่เป็นพื้นที่ชายแดน ยังเป็นพื้นที่ที่มีการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา จำนวนมากพื้นที่หนึ่งของจังหวัดจันทบุรี ส่งผลให้ตำบลคลองใหญ่มีการประกาศปิดหมู่บ้านในบางหมู่บ้าน เพื่อป้องกันการระบาดของเชื้อไวรัส การตั้งศูนย์พักคอยสำหรับผู้ป่วยโควิด และการตั้งศูนย์การช่วยเหลือในชุมชน เพื่อแจกจ่ายสิ่งของที่จำเป็นกับผู้ป่วยที่รักษาตัวที่บ้าน และโรงพยาบาลศูนย์ การออกระเบียบและกฎในการบังคับใช้ร่วมกันในชุมชน ซึ่งได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี จากประชาชนในพื้นที่และทำให้ชุมชนสามารถจะผ่านวิกฤติการณ์ดังกล่าวไปได้เป็นอย่างดี จากการร่วมมือของประชาชนในพื้นที่

ผลการศึกษา คุณภาพชีวิตของชุมชนการค้าชายแดนไทย-กัมพูชาในบริบทของตำบลคลองใหญ่ อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรีในด้านสิ่งแวดล้อม พบว่า จากการศึกษาพบว่าในบริเวณพื้นที่ตำบลคลองใหญ่โดยส่วนใหญ่มีสภาพพื้นที่สลับภูเขาดังนั้นพื้นที่ส่วนของชุมชนตำบลคลองใหญ่จึงทำสวนผลไม้ โดยเฉพาะลำไยที่ต้องพึ่งพาภูมิอากาศและสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยกับการผลิตผล นอกจากนี้การเกิดขึ้นของตลาดการค้าชายแดนในบริเวณบ้านฝักกาด ก็ส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมของชุมชนที่ทำให้เกิดปัญหาในด้านของการ การจราจร และมลพิษ โดยในด้านของปัญหาการจราจร นั้นพบว่าจากการที่พื้นที่ของชุมชนนั้นติดกับประเทศกัมพูชา มีทำการค้าขายระหว่างแดน จึงส่งผลกระทบต่อในด้านของการจราจร เนื่องจากว่ามีการใช้เส้นทางคมนาคมของประชาชนทั้ง 2 ประเทศเป็นผลให้เกิดอุบัติเหตุบนท้องถนนจากการใช้เส้นทางรถที่มีความแตกต่างกัน นอกจากนี้ยังได้รับผลกระทบจากเสียงที่เกิดจากการคมนาคม ปัญหาขยะที่เกิดขึ้นในบริบทตลาดการค้า อีกด้วย

ผลการศึกษตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า สุขภาวะของชุมชนการค้าชายแดนไทย - กัมพูชาในบริบทของตำบลคลองใหญ่ อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรีนั้น ผู้วิจัยขอเสนอ 4 ด้านดังต่อไปนี้

1. ผลการศึกษาสุขภาวะของชุมชนการค้าชายแดนไทย-กัมพูชา ในบริบทของตำบลคลองใหญ่ อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี ทางด้านร่างกาย พบว่าประชาชนในตำบลคลองใหญ่ อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี นั้นมีสุขภาพร่างกายที่ค่อนข้างแข็งแรง และมีเศรษฐกิจพื้นฐานจากการเป็นเกษตรกรสวนลำไยและสวนผลไม้ ในพื้นที่ทำให้ประชาชนในพื้นที่มีเศรษฐกิจที่ค่อนข้างดี โดยหลังจากที่ประชาชนในพื้นที่สามารถที่จะส่งออกลำไยไปยังต่างประเทศได้ก็ทำให้ประชาชนในชุมชนค่อนข้างมีรายได้ที่ดีและเศรษฐกิจในครอบครัวดี นอกจากนี้จากการสัมภาษณ์พบว่าในมิติด้านร่างกายของประชาชนในพื้นที่ประชาชนจะในพื้นที่ตำบลคลองใหญ่จะเป็นโรคเกี่ยวกับ เบาหวาน ความดัน และปัญหาไขมันในเลือด ซึ่งตรวจพบเบาหวานความดันปีละประมาณ 3-4 คน มะเร็งปากมดลูกในผู้หญิงปีละ 1 คน เป็นต้น โดยในพื้นที่จะพบการระบาดของไข้เลือดออกที่เป็นปัญหาในทุกๆปี เนื่องจากเป็นพื้นที่สวนผลไม้ จึงทำให้มีน้ำท่วมขังในสวนซึ่งเป็นบ่อเกิดของยุงลาย ซึ่งการบริการด้าน

สุขภาพของชุมชนนั้นจะดำเนินการโดย เทศบาลตำบลคลองใหญ่ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล และอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในการแก้ปัญหาในเรื่องของสุขภาพของชุมชนในตำบล

2. สุขภาวะของชุมชนการค้าชายแดนไทย-กัมพูชาในบริบทของตำบลคลองใหญ่ อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรีทางด้านจิตใจ พบว่าประชาชนในพื้นที่ตำบลคลองใหญ่อยู่ในชุมชนที่เอื้ออารีต่อกัน แบ่งปันกัน มีเพื่อนบ้านที่เหมือนเป็นญาติกันอบอุ่น ปลอดภัย ในการดำเนินกิจกรรมร่วมกันช่วยเหลือกันในการพัฒนาดูแลหมู่บ้าน ร่วมกันทำบุญตามเทศกาล และร่วมกันทำกิจกรรมตามประเพณี ด้วยความร่วมมือร่วมใจ ดังจะเห็นได้จาก ในกรณีที่ดำเนินกิจกรรมที่เป็นกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ก็เป็นสิ่งที่ให้ชุมชนตำบลคลองใหญ่สามารถที่จะดำเนินกิจกรรมร่วมกันได้เป็นอย่างดี เนื่องจากในหมู่บ้านแต่ละหมู่บ้านประชาชนในพื้นที่อยู่ร่วมกันเหมือนพี่น้องกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกันเป็นอย่างดี ดังจะเห็นได้จากในช่วงสถานการณ์โควิด 19 ที่เกิดผลกระทบในด้านเศรษฐกิจและสังคมเป็นอย่างมาก ในตำบลคลองใหญ่ เนื่องจากมีที่ตั้งติดชายแดน และเป็นพื้นที่ระบอบของจังหวัดจันทบุรี ซึ่งเป็นผลให้ชุมชนต้องอยู่ในช่วงของการปฏิบัติทางสังคม นอกจากนี้เมื่อมีผู้ป่วยในชุมชนจำนวนเพิ่มขึ้น ทำให้ต้องมีการรักษาพยาบาลผู้ป่วยที่ไม่ได้มีอาการร้ายแรง และได้มีการจัดทำถุงยังชีพของชุมชน เพื่อดูแลประชาชนในชุมชน นอกจากนี้ในระดับตำบลยังมีการจัดทำถุงยังชีพในการแจกจ่ายให้กับประชาชนในพื้นที่อีกด้วย

3. สุขภาวะของชุมชนการค้าชายแดนไทย-กัมพูชาในบริบทของตำบลคลองใหญ่ อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี ทางด้านทางด้านสังคม พบว่าชุมชนในตำบลคลองใหญ่ มีการอยู่ร่วมกันของประชาชนในพื้นที่ ในแต่ละหมู่บ้านนั้น อยู่ร่วมกันในลักษณะของเครือญาติ นอกจากนี้ด้วยเป็นพื้นที่ชายแดน จึงทำให้มีเครือญาติที่เป็นทั้งคนไทยและคนกัมพูชา โดยจะพบว่ามีการแต่งงานระหว่างคนไทยและคนกัมพูชาในพื้นที่ โดยในตำบลคลองใหญ่มีระบบบริการประชาชนในด้านของงานบริการประชาชนในด้านสุขภาพของประชาชนในพื้นที่ตำบลคลองใหญ่นั้นมีหน่วยงานสาธารณสุข ได้แก่ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลคลองใหญ่เป็นผู้ให้บริการ ร่วมกับเทศบาลตำบลคลองใหญ่ โดยผลการศึกษาสุขภาพของชุมชนชายแดนด้านสังคมของตำบลคลองใหญ่นั้น มีดังนี้

3.1 การได้รับบริการด้านการรักษาพยาบาล คือ การรักษาโรคให้หาย เมื่อเกิดการเจ็บป่วย โดยจะเป็นการตรวจรักษาโรคทั่วไปของประชาชนในตำบลคลองใหญ่ หากมีโรคที่ร้ายแรงขึ้นก็จะนำส่งโรงพยาบาลโป่งน้ำร้อนซึ่งเป็นโรงพยาบาลประจำอำเภอ

3.2 การได้รับบริการด้านส่งเสริมสุขภาพ คือการ บำรุงรักษาให้ร่างกายแข็งแรง มีภูมิคุ้มกัน จะเป็นการให้บริการประชาชนในด้านของการดูแลสุขภาพในทุกช่วงวัย ตั้งแต่แรกเกิดจนถึงผู้สูงอายุ

3.3 การป้องกันและควบคุมโรค หมายถึง การระมัดระวัง ป้องกันไม่ให้ป่วยเป็นโรค เป็นการให้บริการควบคู่กับกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพของโรงพยาบาล ซึ่งเป็นการให้บริการกับประชาชนในทุก

ช่วงอายุเช่นเดียวกัน โดยจากการศึกษาพบว่า งานให้บริการเกี่ยวกับการป้องกันและควบคุมโรคในตำบล โดยจะแบ่งงานบริการด้าน ได้แก่ งานให้บริการฉีดวัคซีน ของกลุ่มต่าง ๆ และวัคซีนป้องกันโรค งานคัดกรองผู้ป่วยตามกลุ่มโรค เป็นงานที่ทำควบคู่ไปกับการให้บริการด้านส่งเสริมสุขภาพ โดยจะทำการคัดกรองผู้ป่วยออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยง กลุ่มป่วย โดยผู้ที่เป็นกลุ่มปกติจะเป็นกลุ่มที่ให้มีการตรวจคัดกรองโรคใหม่ในทุกๆ ปี กลุ่มที่มีความเสี่ยงจะดำเนินการในการให้ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการปฏิบัติตัว การรับประทานอาหารเพื่อป้องกันโรค ส่วนผู้ป่วยจะเข้าสู่กระบวนการรักษาโดยจะดำเนินการส่งตัวรักษาโรคต่อที่โรงพยาบาลโป่งน้ำร้อน และกิจกรรมโครงการอาหารปลอดภัย เป็น การบริการประชาชนในพื้นที่เพื่อป้องกันสารพิษปนเปื้อนในอาหาร โดยจะทำการสุ่มตรวจร้านอาหารและแผงลอย สารปนเปื้อนจากเนื้อสัตว์ เป็นต้น

3.4 การได้รับบริการด้านการฟื้นฟูสมรรถภาพของประชาชน เมื่อเกิดความพิการ หรือการทำหน้าที่ของอวัยวะเกิดความผิดปกติก็มีการฟื้นฟูให้คืนสภาพ หรือใช้งานได้ปกติโดยการบริการดังกล่าวนี้ประชาชนผู้ที่ได้รับบริการในตำบลคลองใหญ่จะเป็นกลุ่มผู้พิการในชุมชน และกลุ่มผู้ป่วยโรคระยะร้ายแรงในตำบล โดยพบว่าตำบลคลองใหญ่ เป็นตำบลที่มีผู้พิการทางด้านร่างกาย และการเคลื่อนไหวเป็นจำนวนมาก โดยมีจำนวนผู้พิการจำนวนทั้งสิ้น 119 คน สาเหตุที่ตำบลคลองใหญ่มีประชาชนที่มีผู้พิการค่อนข้างมากเนื่องจาก พื้นที่คลองใหญ่ในอดีต เป็นพื้นที่ชายแดน และมีการสู้รบกันในช่วงของสงครามเขมรแดง จึงทำให้บริเวณชายแดนมีการฝังระเบิดไว้ระหว่างสงคราม ดังนั้นหลังสงครามประชาชนจำนวนหนึ่งได้เข้าไปในพื้นที่เพื่อทำการเพาะปลูกมันสำปะหลัง บางส่วนเก็บหาของป่า ทำให้เหยียบกับระเบิดที่ถูกฝังไว้ในช่วงสงคราม ซึ่งในปัจจุบันยังคงมีกับระเบิดบางส่วนที่ยังได้เก็บกู้ โดยกลุ่มผู้ที่มีปัญหาในด้านสุขภาพดังกล่าวนี้จะได้รับการบริการดูแลสุขภาพในลักษณะของการรักษาแบบบูรณาการ กล่าวคือ การรักษาดูแลสุขภาพของประชาชนในตำบลคลองใหญ่จะใช้การบูรณาการระหว่างศาสตร์แผนปัจจุบัน กับแพทย์แผนไทยเข้าไปทำการฟื้นฟูผู้ป่วยเพื่อให้สุขภาพทางด้านร่างกายและจิตใจที่ดีขึ้น

3.5 การดูแลในด้านของการจัดการขยะเพื่อสร้างสังคมสุขภาวะ โดยศึกษาพบว่าการที่ชุมชนการค้าชายแดนในตำบลคลองใหญ่เริ่มมีการขยายตัว จึงส่งผลใหม่ประชาชนในพื้นที่บริเวณการค้าชายแดนได้รับผลกระทบจากขยะในบริเวณชุมชนที่เป็นพื้นที่การค้าชายแดนในตลาดซึ่งเป็นถังรับซื้อผลไม้ ที่อาจจะพบเจอขยะเปียกและถุงพลาสติกที่มาจากนักท่องเที่ยว จึงจำเป็นจะต้องมีการจัดการเกี่ยวขยะในชุมชนจากการศึกษาพบว่าในการจัดการปัญหาด้านขยะของชุมชนในตำบลคลองใหญ่ได้มีการบริหารจัดการขยะ เพื่อสร้างสุขภาวะที่ดีในชุมชน โดยจากการศึกษาพบว่าตำบลคลองใหญ่ได้มีการดำเนินการในด้านของขยะอินทรีย์ดังนี้

3.5.1 การจัดตั้งถังขยะอินทรีย์ในทุกหมู่บ้าน ตั้งแหล่งเรียนรู้ในด้านขยะอินทรีย์ในการให้ความรู้การทำปุ๋ยจกขยะอินทรีย์ซึ่งในปัจจุบันตั้งอยู่หมู่ที่ 1 บ้านหนองบอน ตำบลคลองใหญ่

เป็นโรงเก็บขยะและเป็นต้นแบบในด้านของการจัดการขยะอินทรีย์ โดยมีนายวิเชียร พวงศรี เป็นประธานศูนย์เรียนรู้

3.5.2 การจัดตั้งธนาคารขยะเพื่อรับซื้อในชุมชน โดยจัดตั้งที่ หมู่ 6 บ้านมะรุ้ม ได้อย่าต่อเนื่อง

3.5.3 การให้บริการเก็บขยะตามหมู่บ้าน โดยมีการบริการรถขนขยะของเทศบาลตำบลคลองใหญ่ และการจัดการขยะในชุมชนตลาดโดยเฉพาะตลาดการค้าชายแดนไทย-กัมพูชาบ้านฝักกาดที่มีการจัดระเบียบ การทำความสะอาด ให้ถูกต้องตามหลักสุขาภิบาล เป็นต้น

3.5.4 การบริหารจัดการตลาดการค้าชายแดนบ้านฝักกาดเพื่อให้ถูกต้องตามหลักสุขาภิบาล

4. สุขภาวะสุขภาวะของชุมชนการค้าชายแดนไทย-กัมพูชาในบริบทของตำบลคลองใหญ่ อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี ทางด้าน จิตวิญญาณ จากการศึกษาพบว่า สุขภาวะทางจิตวิญญาณของชุมชนนั้นมีอยู่ 4 ด้าน ได้แก่

4.1 ด้านตนเอง เป็นความสัมพันธ์ภายในกับตนเอง เน้นความหมาย เป้าหมาย และคุณค่าในชีวิตเป็นการ ตระหนักรู้เป็นแรงผลักดันหรือภาวะเหนือตนเองจิต วิญญาณของมนุษย์ในการค้นหาตัวตน และคุณค่าใน ตนเอง โดยจากการสัมภาษณ์ในประเด็นดังกล่าวผู้วิจัยพบว่าชาวบ้านในตำบลคลองใหญ่เป็นผู้ที่มีความเข้าใจความต้องการของตนเองอันได้แก่ การเข้าถึงความต้องการในอาชีพของตนเอง โดยจะพบว่า ระดับการศึกษาของคนในพื้นที่โดยส่วนใหญ่จะจบปริญญาตรี การศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยจึงเป็นสิ่งที่เยาวชนต้องการที่จะเข้ามาศึกษาเล่าเรียนเพื่อเป็นความรู้ แต่ไม่ได้เรียนเพื่อไปประกอบอาชีพ เพราะจะพบว่าลูกหลานโดยส่วนใหญ่ในตำบลคลองใหญ่จะกลับไปประกอบอาชีพเกษตรกรรม เป็นต้น

4.2 ด้านบุคคลอื่น เป็นการแสดงออกถึงคุณภาพ และ ความสัมพันธ์อันลึกซึ้งระหว่างตนเองกับบุคคลอื่น เกี่ยวข้องกับศีลธรรมและวัฒนธรรม แสดงออกด้วยความ รัก ความไว้วางใจ การให้อภัย และความศรัทธา โดยจากการศึกษาพบว่า ประชาชนในตำบลคลองใหญ่จะรู้จักกันค่อนข้างมาก และในพื้นที่ค่อนข้างมีความปลอดภัยสูงเนื่องจากมีระบบการรักษาความปลอดภัย การจัดระเบียบแรงงานข้ามชาติให้เป็นระเบียบเรียบร้อย ถึงแม้ว่าวิถีชีวิตของประชาชนที่ส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรายย่อย ที่แต่ละคนทำงานอยู่ในสวนของตนเอง แต่เมื่อมีกิจกรรมงานสังคม หรือเรื่องที่ต้องขอความร่วมมือจากคนในพื้นที่ก็ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี เป็นต้น

4.3 ด้านสิ่งแวดล้อม อยู่เหนือด้านกายภาพและชีวภาพ ไปสู่การรับรู้และตระหนักในความเป็นหนึ่งเดียวของ สิ่งแวดล้อม ในส่วนของสุขภาวะด้านดังกล่าวพบว่าพื้นที่ในตำบลคลองใหญ่เป็นพื้นที่เกษตรกรรม ประชาชนส่วนใหญ่สร้างที่อยู่อาศัยอยู่ในพื้นที่ของตนเองในการประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่อาศัยสภาพแวดล้อมเป็นสำคัญ และวิถีชีวิตที่ยังคงพอได้รับแหล่งอาหารตาม

ธรรมชาติตามคลองต่างในพื้นที่ มีพื้นที่ในการเพาะปลูกพืชผักสวนครัว บ้าง และในส่วนของสุขภาวะทางปัญญาในด้านสิ่งศรัทธาเบื้องต้น ความสัมพันธ์ของตนเอง กับบางสิ่งหรือบางคนที่มีพลังอำนาจเกินกว่ามนุษย์ จากการศึกษาพบว่าด้วยสภาพสังคมของตำบลคลองใหญ่โดยส่วนใหญ่เป็นประชาชนที่นับถือพุทธศาสนาดังนั้นจึงทำให้ชาวบ้านในชุมชนเป็นพุทธศาสนิกชน โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางในการดำเนินกิจกรรมทางศาสนาในวันสำคัญโดยทั่วไป เป็นต้น

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสุขภาวะของชุมชนการค้าชายแดนในบริบทของตำบลคลองใหญ่นั้น มีดังต่อไปนี้

1. การทบทวนความเป็นอยู่ของชุมชนในการดำเนินชีวิต เพื่อสร้างคุณภาพชีวิตของชุมชนให้สอดคล้องกับเศรษฐกิจและสังคม โดยจากการศึกษานั้นพบว่า การทบทวนชุมชนนั้นเป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการเรียนรู้ชุมชนในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม ด้วยตำบลคลองใหญ่เป็นพื้นที่ชายแดน จึงทำให้มีวัฒนธรรมและกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่แตกต่างไปจากพื้นที่อื่น นอกจากนี้ด้วยลักษณะทางเศรษฐกิจของประชาชนในพื้นที่ตำบลคลองใหญ่นั้นกว่าร้อยละ 80 เป็นเกษตรกรสวนลำไย คุณภาพชีวิตของประชาชนจึงขึ้นอยู่กับกลไกการตลาด สถานการณ์ ปริมาณผลผลิตสินค้าและบริการ รวมถึงอาชีพการค้าชายแดนที่จะต้องพึ่งพิงสถานการณ์ระหว่างประเทศด้วยเช่นเดียวกัน ด้วยเป็นเช่นนี้จากการศึกษาพบว่าในช่วงสถานการณ์โควิด 19 เป็นช่วงเวลาที่ชุมชนตำบลคลองใหญ่ได้รับผลกระทบค่อนข้างมากในด้านเศรษฐกิจ เนื่องจากมาตรการรักษาระยะห่างของรัฐ สถานการณ์การรับซื้อของประเทศปลายทางที่ไม่สามารถนำเข้าสินค้าได้ และการขนส่งที่มีขั้นตอนมากขึ้น และการปิดด่านชายแดนระหว่างไทยและกัมพูชา และด้านพรมแดนอื่นทำให้ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต และสุขภาวะของคนในพื้นที่ในด้านจิตใจ ดังนั้นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสุขภาวะชุมชนควรบนพื้นฐานของการทบทวนความเป็นอยู่ของคนในชุมชนเพื่อให้ชุมชนสามารถที่จะดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจให้ขับเคลื่อนต่อไปได้ การพัฒนาคุณภาพชีวิตนั้นจึงเป็นสิ่งสำคัญต่อชุมชนโดยมีปัจจัยในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ที่สำคัญที่จะต้องดำเนินการได้แก่

1.1 ด้านประชากร พบว่า คุณภาพชีวิตของประชาชนในตำบลคลองใหญ่ในด้านสิ่งแวดล้อมและด้านสังคมเกิดจากปัจจัยด้านประชากรเป็นสำคัญทั้งการเคลื่อนย้ายผู้คนจากต่างถิ่นที่เข้ามาทำงาน และการเดินทางเข้ามาท่องเที่ยว ที่ชุมชนและหน่วยงานในท้องถิ่นที่จะต้องดูแลร่วมด้วย ทั้งในด้านของนโยบายและการบังคับใช้กฎหมาย จากการเปลี่ยนแปลงของผู้คนที่ไหลเวียนของชุมชน ที่จะทำให้ชุมชนสามารถที่จะมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ดังนั้นผู้วิจัยจึงขอเสนอแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนโดยคำนึงถึงการเปลี่ยนของประชากรในชุมชน การจัดการความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรมของคนในพื้นที่และกลุ่มคนใหม่ ๆ ที่เข้ามาในพื้นที่ใหม่

2. ด้านเศรษฐกิจ พบว่า ตำบลคลองใหญ่นั้นเป็นชุมชนที่ชีวิตทางเศรษฐกิจนั้นขึ้นอยู่กับกลไกตลาด และสถานการณ์ระหว่างประเทศ ที่ราคาผลผลิตทางการเกษตรของชุมชนจะขึ้นอยู่กับประเทศปลายทาง และสถานการณ์ของบริเวณชายแดน โดยจะเห็นได้ในช่วงสถานการณ์โควิด 19

ระหว่างปี 2562 – ปี พ.ศ. 2564 นั้น ชุมชนได้รับผลกระทบทางเศรษฐกิจมาจากการปิดด่านการค้าชายแดน และภาวะเปียบที่เพิ่มมากขึ้นของสินค้าส่งออกที่ส่งผลให้ไม่สามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตได้ทัน จึงทำให้ประชาชนในพื้นที่จำนวนหนึ่งได้รับผลกระทบที่ไม่สามารถที่จะนำเงินมาใช้หนี้ตามระยะเวลา ดังนั้นในด้านเศรษฐกิจจึงจำเป็นต้องหาทางเลือกของตลาดในการส่งสินค้าทั้งในและต่างประเทศมากขึ้น การรวมกลุ่มในลักษณะของกลุ่มเกษตรกรในการสร้างอำนาจการต่อรองกับพ่อค้าคนกลาง และการสร้างอาชีพที่จะสามารถเป็นทางเลือกให้กับตนเองเพิ่มมากขึ้น เป็นต้น

1.3 ด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เป็นปัจจัยที่สำคัญและมีอิทธิพลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน โดยจากการศึกษาพบว่า ในด้านของคุณภาพชีวิตของชุมชนในด้านสิ่งแวดล้อมจะพบว่า ตำบลคลองใหญ่ในยุคหลังเปิดประตูการค้าและเปิดด่านพรมแดนถาวรนั้นส่งผลให้ชุมชนได้รับผลกระทบจากฝุ่นละออง และปัญหาขยะในบริเวณพื้นที่ชายแดน ถึงแม้ว่าในช่วงสถานการณ์โควิดจะทำให้ลดการเข้ามาของคนจากชุมชนภายนอกได้ก็ตาม แต่ก็มีความจำเป็นที่จะต้องมีนโยบายในการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมในพื้นที่บริเวณที่เป็นตลาดการค้ามากขึ้นในด้านของการจัดการขยะ นอกจากนี้ในพื้นที่ตำบลคลองใหญ่นั้น 80 เปอร์เซ็นต์ของประชาชนในพื้นที่นั้นทำเกษตรกรรม ที่จำเป็นจะต้องพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติโดยเฉพาะแหล่งน้ำ ซึ่งต้องใช้งบประมาณในการดำเนินงาน จึงจำเป็นที่จะต้องอาศัยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาดูแลชุมชนในด้านดังกล่าว

2. การสร้างคุณภาพชีวิตและสุขภาวะที่ดีในสังคมควรมีการวางแผนการมีส่วนร่วมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จากบริบทที่ตำบลคลองใหญ่เป็นพื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชาที่เป็นจุดยุทธศาสตร์สำคัญในด้านเศรษฐกิจของจังหวัดจันทบุรี จึงไม่สามารถที่จะทำการการพัฒนาเฉพาะในมิติที่เป็นเพียงคนไทยเท่านั้น แต่จะต้องครอบคลุมไปถึงกลุ่มคนชายแดนกลุ่มอื่นที่เข้ามาในพื้นที่และครอบคลุมถึงกิจกรรมที่จะสามารถสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างชุมชน และภาคอื่น ๆ ในพื้นที่ เช่น หน่วยงานสาธารณสุข อาสาสมัครเข้ามามีส่วนร่วมในการให้คำแนะนำ ปกป้องเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตทางด้านร่างกาย ด้านจิตใจ หรือเป็นการเสริมสร้างให้คนในชุมชน อยู่อย่างไรให้เกิดความสุขมากที่สุดและนอกจากนี้ ทางหน่วยงานดังกล่าวสามารถสนับสนุน หรือ หนุนการออกกำลังกาย ซึ่งอาจจะมีการจัดตั้งกลุ่มออกกำลังกายในชุมชน เพื่อให้ประชาชน หรือคนในชุมชนเป็นผู้ที่มีสุขภาพดี ผ่านการรณรงค์ของหน่วยงานภาครัฐป้องกันการเกิดโรคต่างๆ ที่เกิดขึ้น รวมถึงการให้บริการให้กับประชาชนในท้องถิ่นอย่างทั่วถึง โดยจากการศึกษาพบว่าตำบลคลองใหญ่เป็นพื้นที่ชายแดน จึงทำให้ประชากรในตำบลคลองใหญ่นั้นมีทั้งประชากรที่เป็นคนไทยในพื้นที่ ประชากรที่เป็นแรงงานข้ามชาติ และคนกัมพูชาที่เข้ามาตั้งรกรากหรือทำธุรกิจในพื้นที่ชายแดน ดังนั้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสุขภาวะของในชุมชน นอกจากจะพัฒนาโดยการบูรณาการจากทุกภาคส่วนแล้ว ก็มีความจำเป็นจะต้องพัฒนาอยู่บนพื้นฐานของประชากรในพื้นที่จากกลุ่มต่างๆ เพื่อให้เกิดความยุติธรรมและความเสมอภาคในสังคมประชาธิปไตย โดยการดำเนินงานในการสร้างคุณภาพชีวิตของประชาชนและสุขภาวะในหลักการของการมีส่วนร่วมนั้นควรมีดังนี้

ระดับที่ 1 การให้ข้อมูลข่าวสาร (Inform) คือ การให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชนเกี่ยวกับกิจกรรมต่าง ๆ ของหน่วยงานภาครัฐในแต่ละตำบลเป็นระดับที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนน้อยที่สุด ซึ่งเป็นสิทธิพื้นฐานของประชาชนในการได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับงานของภาครัฐโดยหน่วยงานภาครัฐมีหน้าที่โดยจะต้องมีการนำเสนอข้อมูลที่ถูกต้อง มีความทันสมัย และประชาชนสามารถเข้าถึงได้ ซึ่งสามารถประชาสัมพันธ์ผ่านเฟซบุ๊คหรือเว็บไซต์ของหน่วยงานได้

ระดับที่ 2 ระดับที่ 2 (Consult) คือ การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลเท็จจริงจากประชาชนในพื้นที่ เพื่อนำมาในการประกอบการตัดสินใจ ดังนั้นประชาชนมีบทบาทในฐานะการให้ข้อมูลการตัดสินใจเป็นของหน่วยงานภาครัฐรูปแบบการมีส่วนร่วมในลักษณะนี้ สามารถทำได้ในรูปแบบของการสำรวจความคิดเห็นของประชาชน หรือ การทำประชาคมประจำเดือน

ระดับที่ 3 การให้เข้ามามีบทบาท (Involve) คือ การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทำงานตลอดกระบวนการตัดสินใจหรือเกี่ยวข้องในกระบวนการกำหนดนโยบายการวางแผนโครงการ และวิธีการทำงานโดยหน่วยงานภาครัฐมีหน้าที่จัดระบบอำนวยความสะดวกยอมรับการเสนอแนะ และการตัดสินใจร่วมกับภาคประชาชน ซึ่งสามารถทำได้ในลักษณะของการประชุมเชิงปฏิบัติการในพื้นที่

ระดับที่ 4 การสร้างความร่วมมือ (Collaborate) คือ การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในระดับสูง โดยประชาชนและภาครัฐจะทำงานร่วมกันในกระบวนการของการตัดสินใจ เช่น แต่งตั้งเป็นคณะกรรมการร่วมหน่วยงานภาครัฐ และเอกชน แต่งตั้งเป็นคณะที่ปรึกษาภาคประชาชน

ระดับที่ 5 การให้อำนาจแก่ประชาชน (Empower) คือ เป็นระดับที่ให้บทบาทแก่ประชาชนในระดับที่สูงสุด เพราะให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจ รัฐจะดำเนินการตามการตัดสินใจนั้นระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับสูงสุดนี้เน้นให้ประชาชนเป็นเจ้าของดำเนินการกิจ และภาครัฐมีหน้าที่ในการส่งเสริมสนับสนุนเท่านั้น รูปแบบการมีส่วนร่วมในระดับนี้เช่น การลงประชามติและการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งโดยกระบวนการประชาคม

3. การพัฒนาคุณภาพชีวิตและสุขภาวะชุมชนในลักษณะของการบูรณาการ จากการศึกษาพบว่าในการดำเนินพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ชุมชนชายแดนนั้นมีความจำเป็นจะต้องมีการบูรณาการการดูแลคุณภาพชีวิต สุขภาวะ รวมถึงระบบสุขภาพของชุมชน เนื่องจากในปัจจุบันปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นนั้นเป็นปัญหาที่ไม่สามารถที่จะแยกส่วนในการแก้ปัญหาได้เนื่องจากปัญหาจากคุณภาพชีวิตก็อาจจะส่งผลกระทบต่อด้านสุขภาวะจิตใจ หรือร่างกาย การพัฒนาสุขภาวะทางจิตวิญญาณก็ส่งผลกระทบต่อคุณภาพที่ดีขึ้นได้ ตัวอย่างเช่นระบบสุขภาพในการรักษาโรคนั้น มีองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกัน และ ทับซ้อนกัน 3 ส่วนที่ไม่แยกขาดจากกัน คือ การดูแลตนเองของภาคประชาชน, การแพทย์พื้นบ้าน และการแพทย์ภาควิชาชีพ ได้ โดยจากการศึกษาพบว่า เกษตรกรในตำบลคลองใหญ่ นั้นประกอบอาชีพเกษตรสวนลำไย ที่จะต้องใช้สารเคมีในหลาย ๆ ขั้นตอนการผลิต จึงส่งผลให้ได้รับ

ผลกระทบในด้านสุขภาพได้แก่ สารเคมีตกค้างในเลือด ซึ่งในขั้นตอนการตรวจ รักษาจำเป็นต้องใช้วิธีในลักษณะของบูรณาการศาสตร์ทั้งแพทย์แผนไทย และตะวันตกร่วมกันในการลดสารเคมีปนเปื้อน เช่น สามารถใช้สมุนไพรไทยบางชนิดที่มีสรรพคุณในการลดสารเคมีในเลือดได้เช่น รางจืด ที่เป็นสมุนไพรไทย สามารถหาซื้อได้ง่ายและสามารถปลูกได้ในชุมชน มาช่วยในการกำจัดสารเคมีเลือดเพื่อลดการเป็นโรคร้ายแรงที่จะตามมา นอกจากนี้ควรมีการสร้างร่วมมือในการแก้ปัญหาด้วยการทำสื่อสาธารณะจากชุมชน ที่จะทำให้ชุมชนสามารถที่จะมีความตระหนักในเรื่องของการสร้างสุขภาพะปัญหาสุขภาพของตน และนำไปสู่การตระหนักที่จะสร้างสุขภาพะของชุมชนที่ดี เป็นต้น

4. การสร้างระบบบริหารจัดการที่ดีในชุมชนเพื่อลดปัญหาภาวะด้านสิ่งแวดล้อมเพื่อเกิดคุณภาพชีวิตที่ดีและสุขภาพที่ดี จากศึกษาพบว่าตำบลคลองใหญ่หลังที่มีการเปิดประตูการค้าชายแดน นั้นพบว่าสภาพแวดล้อมของชุมชนค่อนข้างที่จะมีการเปลี่ยนแปลงไปเป็นอย่างมาก ทั้งการเกิดขึ้นของร้านค้า และตลาดที่อยู่บริเวณบ้านฝักกาด การพัฒนาของชุมชนได้ทำให้สภาพเศรษฐกิจของชุมชนดีขึ้น อย่างไรก็ตามผลที่ตามมาคือประชาชนในพื้นที่รับผลกระทบในด้านของสิ่งแวดล้อมที่สำคัญได้แก่ ปัญหาการจราจร ฝุ่นละออง และปัญหาขยะที่มาจากนักท่องเที่ยว และขยะจากพื้นที่ตลาด อย่างไรก็ตามปัญหาดังกล่าวได้ลดลงเนื่องจากสถานการณ์โควิด 19 ที่ทำให้ตลาดการค้าชายแดนปิดลงชั่วคราวในช่วงสถานการณ์โควิด อย่างไรก็ตามในปัจจุบัน (ตุลาคม 2565) ด้านพรมแดนถาวรระหว่างไทยและกัมพูชา ได้กลับมาเปิดในพื้นที่อีกครั้งหนึ่ง และระบบเศรษฐกิจในชุมชนบริเวณตลาดการค้าชายแดนที่กำลังขับเคลื่อน จึงควรต้องมีการสร้างระบบบริหารจัดการขยะและมลภาวะทางด้านสิ่งแวดล้อมในชุมชนเพื่อรองรับการเป็นชุมชนการค้าชายแดนสู่ชุมชนชายแดนที่ไปสู่การดำเนินเศรษฐกิจในระดับอาเซียน จึงมีความจำเป็นที่จะต้องบริหารจัดการเรื่องดังกล่าวในด้านที่สำคัญดังนี้

1. การย่นทบทวนบริบทวัฒนธรรมความเป็นอยู่ของชุมชนกระบวนการทบทวนตนเองของชุมชน

2. การสร้างพื้นที่เรียนรู้ใหม่ตามธรรมชาติความต้องการของชุมชนให้มีความเหมาะสมกับพื้นที่และความต้องการของชุมชน

3. การสร้างประสบการณ์การเรียนรู้สุขภาพะของชุมชนร่วมกันกับองค์กรภายนอก ภายใต้ นิยามคำว่าสุขภาพะที่เปลี่ยนแปลงไป กระทั่งกลายมาเป็นสุขภาพะชุมชนที่หมายรวมถึงทางด้านร่างกายจิตใจสังคมและปัญญากระบวนการเรียนรู้ด้านสุขภาพะชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน

4. การสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นในชุมชน จะต้องมีการดำเนินงานอย่างมีเป้าหมาย ที่ให้ชุมชนสามารถดำรงอยู่ได้ด้วยตนเอง โดยการสร้างความเข้มแข็งให้กับสุขภาพะของชุมชน อย่างต่อเนื่อง ที่จะทำให้ชุมชนได้มีศักยภาพของคนในชุมชนที่มีอาจดำรงอยู่ในฐานะผู้รอคอยและพึ่งพาความช่วยเหลือจากภาครัฐหรือหน่วยงานภายนอกเพียงอย่างเดียว

อภิปรายผล

ในการศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสุขภาวะของชุมชนการค้าชายแดน ไทย-กัมพูชา เพื่อการเป็นประเทศในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา คุณภาพชีวิต สุขภาวะ และนำเสนอแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสุขภาวะของชุมชนการค้า ชายแดนในบริบทของตำบลคลองใหญ่ชุมชนการค้าชายแดนไทย-กัมพูชา โดยจากการศึกษานั้นพบว่า

ผลการศึกษาด้านคุณภาพชีวิตของชุมชนนั้น สอดคล้องกับแนวคิดของคุณภาพชีวิตที่ถูก นำเสนอโดย UNESCO (1980 : 312) ในส่วนของการประเมินคุณภาพชีวิตในด้านวัตถุประสงค์ (Objective) การประเมินด้านวัตถุประสงค์ ที่อาศัยข้อมูลต่าง ๆ ที่เป็นรูปธรรมสามารถมองเห็นได้ นับ ได้ และวัดได้ใน ด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยผลการวิจัยของคุณภาพชีวิตในการศึกษา ในครั้งนี้ได้นำเสนอผลการศึกษาคคุณภาพชีวิตในมิติทางด้านวัตถุประสงค์ไว้ 3 ด้านคือ เศรษฐกิจ สังคมและ ด้านสิ่งแวดล้อม กล่าวคือ คุณภาพชีวิตของชุมชนในด้านเศรษฐกิจของตำบลคลองใหญ่ได้รับ ผลกระทบมาจากสถานการณ์ของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในระดับนา ๆ ชาติ และกลไกตลาด ในส่วนทางด้านคุณภาพชีวิตทางด้านสังคมพบว่า ชุมชนมีการรวมกลุ่มและดำเนินกิจกรรมทางสังคม ในด้านของกิจกรรมสาธารณประโยชน์ มีการปฏิบัติตามกฎและกติการ่วมกันสังคม ในช่วงวิกฤติการณ์ และมีความเป็นอยู่ในฐานะชุมชนที่มีวัฒนธรรมร่วมระหว่างคนชายแดน ในด้านของคุณภาพชีวิตด้าน สิ่งแวดล้อมพบว่า ชุมชนได้รับผลกระทบจากการเปิดตลาดการค้าชายแดน ซึ่งส่งผลกระทบต่อจรรยา มลภาวะทางเสียง และขยะในบริเวณตลาดการค้าชายแดน เป็นต้น นอกจากนี้ผลการศึกษายัง สอดคล้องกับงานวิจัยของ ผลการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ วีรวิชัย ปิยนนทศิลป์. (2560 : 51) ที่ทำการศึกษารื่อง การพัฒนาพื้นที่ชายแดน เพื่อการค้าการลงทุนและการยกระดับ คุณภาพชีวิตของประชาชน การพัฒนาพื้นที่ชายแดนของจังหวัดในประเทศไทยที่มีพื้นที่ติดกับ ประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อให้เกิดการพัฒนาเป็นช่องทางในการกระจายสินค้าและบริการมากขึ้น ซึ่งเป็น นโยบายหลักของรัฐบาลตามยุทธศาสตร์ของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 ใน ส่วนของการพัฒนาประเทศด้านความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อการพัฒนา การสร้างสมรรถนะทาง เศรษฐกิจในทุกกระดับ และสิ่งที่สำคัญของการพัฒนาพื้นที่ชายแดน คือ การยกระดับคุณภาพชีวิตของ ประชาชนในพื้นที่ ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น โดยแนวคิดการพัฒนาพื้นที่ชายแดนต้องคำนึงถึงปัจจัยที่ ส่งผลกระทบต่อทางด้านเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม สังคม และความมั่นคง ซึ่งปัจจัยการพัฒนาดังกล่าว จะต้องอาศัยข้อมูลของหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลความพึงพอใจและความ ต้องการของประชาชนในพื้นที่ และข้อมูลแนวทางการพัฒนาพื้นที่ชายแดนจากทุกภาคส่วน เพื่อให้เกิดการบูรณาการในการดำเนินงานพัฒนาพื้นที่ชายแดน บนพื้นฐานของการพัฒนาคุณภาพชีวิตของ ประชาชนไปพร้อมกัน นอกจากนี้ในงานวิจัยชิ้นนี้ยังพบผลการศึกษาในส่วนของคุณภาพชีวิตของ ชุมชนชายแดนนั้นมีปัจจัยมาจากเศรษฐกิจการค้าระหว่างประเทศ และกลไกตลาด โดยจะพบว่า ตำบล คลองใหญ่ เป็นตำบลที่อยู่ใน จุดผ่านแดนถาวร ระหว่างไทยกัมพูชา ถูกวางเป็นจุดยุทธศาสตร์ในด้าน ของการค้าชายแดนในจังหวัดจันทบุรี จึงทำให้คุณภาพชีวิตของชุมชนโดยเฉพาะในด้านเศรษฐกิจนั้น

จะขึ้นอยู่กับเงื่อนไขของกลไกตลาดและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ นอกจากนี้ชุมชนยังผลการศึกษาซึ่งพบว่าด้วยการเปิดตลาดการค้าชายแดน ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านสังคมที่ทำให้เกิดการเข้ามาของกลุ่มคนนอกพื้นที่ทั้ง นายทุน และแรงงาน จึงทำให้ชุมชนมีความหลากหลายหลังจากที่มีการเปิดประตูการค้า เป็นต้น

เมื่อวิเคราะห์ผลการศึกษาด้านสุขภาวะของชุมชนนั้นพบว่า ผลการศึกษานั้นสอดคล้องกับแนวคิดด้านสุขภาวะขององค์การอนามัยโลก (อ้างถึงใน ชูติมา ทองวชิระและคนอื่น ๆ, 2561 : 51) และแนวคิดของ เยาวภา ตี้อัสสุวรรณ (อ้างถึงใน ชูติมา ทองวชิระและคนอื่น ๆ, 2561 : 51) ทำการศึกษามิติทางสุขภาวะของชุมชนออกมา 4 ด้านได้แก่ สุขภาวะที่สมบูรณ์ทางร่างกาย (Physical Wellbeing) หมายถึง ร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรง คล่องแคล่ว มีกำลัง ไม่เป็นโรค ไม่พิการ มีเศรษฐกิจหรือปัจจัยที่จำเป็นพอเพียง ไม่มีอันตรายและมีสิ่งแวดล้อมที่ส่งเสริมสุขภาพ โดยจะผลการศึกษาพบว่า พบว่าประชาชนในตำบลคลองใหญ่ อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี นั้นมีสุขภาพร่างกายที่ค่อนข้างแข็งแรง และมีเศรษฐกิจพื้นฐานจากการเป็นเกษตรกรสวนลำไยและสวนผลไม้ ในพื้นที่ทำให้ประชาชนในพื้นที่มีเศรษฐกิจที่ค่อนข้างดี โดยหลังจากที่ประชาชนในพื้นที่สามารถที่จะส่งออกลำไยไปยังต่างประเทศได้ก็ทำให้ประชาชนในชุมชนค่อนข้างมีรายได้ที่ดีและเศรษฐกิจในครอบครัวดี ด้านที่ 2 ด้านทางจิตใจ โดยพบว่า ประชาชนในพื้นที่ตำบลคลองใหญ่อยู่ในชุมชนที่เอื้ออารีต่อกัน แบ่งปันกัน มีเพื่อนบ้านที่เหมือนเป็นญาติกันอบอุ่น ปลอดภัย ในการดำเนินกิจกรรมร่วมกัน ช่วยเหลือกันในการพัฒนาดูแลหมู่บ้าน ร่วมกันทำบุญตามเทศกาล และร่วมกันทำกิจกรรมตามประเพณี ด้วยความร่วมมือร่วมใจ ดังจะเห็นได้จาก ในกรณีที่ดำเนินกิจกรรมที่เป็นกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ก็เป็นสิ่งที่ทำให้ชุมชนตำบลคลองใหญ่สามารถที่จะดำเนินกิจกรรมร่วมกันได้เป็นอย่างดี เนื่องจากในหมู่บ้านแต่ละหมู่บ้านประชาชนในพื้นที่อยู่ร่วมกันเสมือนพี่น้องกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกันเป็นอย่างดี นอกจากนี้ในช่วงสถานการณ์โควิด 19 ที่เกิดผลกระทบในด้านเศรษฐกิจและสังคมเป็นอย่างมาก ในตำบลคลองใหญ่ เนื่องจากมีที่ตั้งติดชายแดน และเป็นพื้นที่ระบอบของจังหวัดจันทบุรี ซึ่งเป็นผลให้ชุมชนต้องอยู่ในช่วงของการปฏิบัติทางสังคม และเมื่อมีผู้ป่วยในชุมชนจำนวนเพิ่มขึ้น ทำให้ต้องมีการรักษาพยาบาลผู้ป่วยที่ไม่ได้มีอาคารร้ายแรง จึงทำให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำถุงยังชีพแจกจ่ายกันในชุมชน ในช่วงที่เกิดวิกฤติการณ์อีกด้วย ด้านที่ 3 สุขภาวะทางสังคม เป็นแนวคิดที่วิเคราะห์ชุมชนในประเด็นของการอยู่ร่วมกันของชุมชน โดยจะพบว่าพบว่าชุมชนในตำบลคลองใหญ่ มีการอยู่ร่วมกันของประชาชนในพื้นที่ ในแต่ละหมู่บ้านนั้น อยู่ร่วมกันในลักษณะของเครือญาติ นอกจากนี้ด้วยเป็นพื้นที่ชายแดน จึงทำให้มีเครือญาติที่เป็นทั้งคนไทยและคนกัมพูชา โดยจะพบว่ามีการแต่งงานระหว่างคนไทยและคนกัมพูชาในพื้นที่ โดยในตำบลคลองใหญ่มีระบบบริการประชาชนในด้านของงานบริการประชาชนในด้านสุขภาวะของประชาชนในพื้นที่ตำบลคลองใหญ่นั้นมีหน่วยงานสาธารณะสุข ได้แก่ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลคลองใหญ่เป็นผู้ให้บริการร่วมกับเทศบาลตำบลคลองใหญ่ เป็นต้น

ด้านที่ 4 สุขภาวะของชุมชนทางด้านจิตวิญญาณเป็น สุขภาวะ ที่เกิดขึ้นเมื่อทำความดี หรือ จิตสัมผัสกับสิ่งที่ดี อันสูงส่ง เช่นการเสียสละ การมีความเมตตา กรุณา การเข้าถึง พระรัตนตรัย การ เข้าถึงพระผู้เป็นเจ้า โดยจากการศึกษาพบว่า ทางด้าน จิตวิญญาณ จากการศึกษพบว่า สุขภาวะทาง จิตวิญญาณของชุมชนนั้นมีอยู่ 4 ด้าน ซึ่งสอดคล้องการศึกษาของ ปกรณ์ สิงห์สุรียา (มุกดา สีตลาณู ชิต, 2557 : 58-62) ที่ได้จัดทำกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในเจ้าหน้าที่ทางสาธารณสุขทุกระดับ ใน ประเทศไทยรวมถึงดำเนินการวิเคราะห์และสังเคราะห์กรอบแนวคิดเรื่องสุขภาวะทางจิตวิญญาณ ได้ สรุปว่า สุขภาวะ คือผลจากการทำงานของสมรรถนะในการมีปฏิสัมพันธ์ กับสิ่งแวดล้อม สุขภาวะ ทางจิตวิญญาณ เป็นการ ตระหนักถึงความมีความหมายในชีวิตตนเอง โดย ตระหนักในเป้าหมายชีวิต และตระหนักในความสำเร็จ ของตนเอง โดยจะพบว่าผลการศึกษาของงานวิจัยในครั้งนี้มีความ สอดคล้องดังประเด็นต่อไปนี้

1. ด้านตนเอง เป็นความสัมพันธ์ภายในกับตนเอง เน้นความหมาย เป้าหมาย และคุณค่าใน ชีวิตเป็นการ ตระหนักรู้เป็นแรงผลักดันหรือภาวะเหนือตนเองจิต วิญญาณของมนุษย์ในการค้นหา ตัวตน และคุณค่าใน ตนเอง โดยจากการสัมภาษณ์ในประเด็นดังกล่าวผู้วิจัยพบว่าชาวบ้านในตำบล คลองใหญ่เป็นผู้ที่มีความเข้าใจความต้องการของตนเองอันได้แก่ การเข้าถึงความต้องการในอาชีพของ ตนเอง โดยจะพบว่า ระดับการศึกษาของคนในพื้นที่โดยส่วนใหญ่จะจบปริญญาตรี การศึกษาในระดับ มหาวิทยาลัยจึงเป็นสิ่งที่เยาวชนต้องการที่จะเข้ามาศึกษาเล่าเรียนเพื่อเป็นความรู้ แต่ไม่ได้เรียนเพื่อ ไปประกอบอาชีพ เพราะจะพบว่าลูกหลานโดยส่วนใหญ่ในตำบลคลองใหญ่จะกลับไปประกอบอาชีพ เกษตรกรรม เป็นต้น

2. ด้านบุคคลอื่น เป็นการแสดงออกถึงคุณภาพ และ ความสัมพันธ์อันลึกซึ้งระหว่างตนเอง กับบุคคลอื่น เกี่ยวข้องกับศีลธรรมและวัฒนธรรม แสดงออกด้วยความ รัก ความไว้วางใจ การให้อภัย และความศรัทธา โดยจากการศึกษาพบว่า ประชาชนในตำบลคลองใหญ่จะรู้จักกันค่อนข้างมาก และ ในพื้นที่ค่อนข้างมีความปลอดภัยสูงเนื่องจากมีระบบการรักษาความปลอดภัย การจัดระเบียบแรงงาน ชำนาญทำให้เป็นระเบียบเรียบร้อย ถึงแม้ว่าวิถีชีวิตของประชาชนที่ส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรายย่อย ที่แต่ ละคนทำงานอยู่ในสวนของตนเอง แต่เมื่อมีกิจกรรมงานสังคม หรือเรื่องที่ต้องขอความร่วมมือจากคน ในพื้นที่ก็ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี เป็นต้น

3. ด้านสิ่งแวดล้อม อยู่เหนือด้านกายภาพและชีวภาพ ไปสู่การรับรู้และตระหนักในความ เป็นหนึ่งเดียวของ สิ่งแวดล้อม ในส่วนของสุขภาวะด้านดังกล่าวพบว่าพื้นที่ในตำบลคลองใหญ่เป็น พื้นที่เกษตรกรรม ประชาชนส่วนใหญ่สร้างที่อยู่อาศัยอยู่ในพื้นที่ของตนเองในการประกอบกิจกรรม ทางเศรษฐกิจที่อาศัยสภาพแวดล้อมเป็นสำคัญ และวิถีชีวิตที่ยังคงพอได้รับแหล่งอาหารตามธรรมชาติ ตามคลองต่างในพื้นที่ มีพื้นที่ในการเพาะปลูกพืชผักสวนครัว บ้าง และในส่วนของสุขภาวะทางปัญญา ในด้านสิ่งศรัทธาเบื้องต้น ความสัมพันธ์ของตนเอง กับบางสิ่งหรือบางคนที่มีความปลั่งอำนาจเกินกว่า มนุษย์ จากการศึกษพบว่าด้วยสภาพสังคมของตำบลคลองใหญ่โดยส่วนใหญ่เป็นประชาชนที่นับถือ

พุทธศาสนาดังนั้นจึงทำให้ชาวบ้านในชุมชนเป็นพุทธศาสนิกชน โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางในการดำเนินกิจกรรมทางศาสนาในวันสำคัญโดยทั่วไป เป็นต้น

นอกจากนี้ผลการวิจัยด้านสุขภาวะชุมชนยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ กฤษณา บุญชัยและคนอื่น ๆ (2563 : 26-40) ได้ทำวิจัยเรื่อง การประเมินความเสียหาย ผลกระทบและการปรับตัวของชุมชนท้องถิ่น ต่อภาวะโรคระบาด COVID 19 เป็นในประเด็นที่ว่าชุมชนหรือท้องถิ่นเผชิญวิกฤตมาก่อนการระบาดของไวรัส covid-19 อันเนื่องจากปัญหาเศรษฐกิจทางโครงสร้าง ทรัพยากร การผลิต การตลาด กระทบต่อกระบวนการทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง จนกระทั่งการระบาดของโรคโควิด 19 ที่ส่งผลกระทบต่อซ้ำเติมเข้าไปอีก ปัญหาเชิงโครงสร้างในด้านต่างๆ ทำให้สถานภาพชุมชนอ่อนแอลง มีความเสี่ยง ไม่มีทางเลือกหลายๆปัจจัยเป็นความเสี่ยงที่ไม่สามารถเลี่ยงได้ เช่น ปัญหาสิ่งแวดล้อม ความเหลื่อมล้ำ ทรัพยากรธรรมชาติที่มีจำกัด เป็นต้น และต้องเผชิญกับการแก้ปัญหาด้านนโยบาย มาตรการของรัฐในช่วงการระบาดของไวรัสโควิด- 19 ที่ทำให้ชุมชนมีความอ่อนแออันเนื่องมาจาก มาตรการล็อกดาวน์ทำให้บางพื้นที่ประชาชนไม่สามารถประกอบอาชีพหรือทำการกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ทำให้ประชาชนและชุมชนหรือท้องถิ่นขาดรายได้ในการจะนำมาใช้จ่ายใช้สอย ความอ่อนแอทางเลือกในการปรับตัวเป็นไปได้จำกัด โดยจากผลการศึกษาพบว่าประชาชนในตำบลคลองที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมและการค้าบริเวณชายแดนได้รับผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตเป็นอย่างมาก เป็นต้น

ผลการศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสุขภาวะของชุมชนการค้าชายแดน ในบริบทของตำบลคลองใหญ่ นั้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ ทิรัศม์ชญา พิพัฒน์เพ็ญและคนอื่น ๆ (2553 : 2) ที่ทำการศึกษารอง การกระบวนการเรียนรู้ด้านสุขภาพเพื่อสร้างสรรค์ความเข้มแข็งแห่งสุขภาวะของชุมชน กรณีตำบลท่าข้าม อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ในประเด็นของการวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างความเข้มแข็งแห่งสุขภาวะชุมชน การวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างความเข้มแข็งแห่งสุขภาวะชุมชน เป็นการสะท้อนให้เห็นว่า ในความเป็นจริงแล้วกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชนในอันที่จะพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ทั้งในระดับครัวเรือนและในภาพรวมของชุมชนนั้นไม่เคยหยุดนิ่งชุมชนมีการเรียนรู้ที่จะจัดการกับปัญหาสถานการณ์ต่างๆที่ต้องเผชิญอยู่เสมอ ดังนั้นกระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับการดำรงชีวิตหรือสุขภาวะแห่งชุมชนจากภาพรวมของการวิจัยได้แก่ นั้นมีความจำเป็นที่จะต้องทำการทบทวนบริบทวัฒนธรรมความเป็นอยู่ของชุมชนกระบวนการทบทวนตนเองของชุมชน นับได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญของกระบวนการเรียนรู้ อันเป็นการทำความเข้าใจชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนอย่างรอบด้านในช่วงเวลาที่ผ่านมามีชีวิตชุมชนเริ่มที่จะมีการเปลี่ยนแปลงนับจากการเปลี่ยนวิถีการผลิตของชุมชนจากเดิมอย่างไร โดยการศึกษาในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษารอบของชุมชนในด้านเศรษฐกิจและสังคม เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่เป็นเงื่อนไขของชุมชนในด้านของสุขภาวะของชุมชนเพื่อนำเสนอแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสุขภาวะของชุมชนในลำดับต่อไปต่อไป ในลักษณะของการสร้างพื้นที่เรียนรู้ใหม่ตามธรรมชาติความต้องการของชุมชน เพื่อให้เกิดการประสานร่วมมือกัน ในการ

ที่จะพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชน ที่สร้างโดยชุมชนเอง โดยประสบการณ์การเรียนรู้สุขภาวะของชุมชนร่วมกันกับองค์กรภายนอกในลักษณะของการดำเนินกิจกรรมในลักษณะของการบูรณาการหน่วยงานในพื้นที่ เพื่อทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยมีเป้าหมายให้ชุมชนสามารถดำรงอยู่ได้ด้วยตนเอง เป็นต้น

ข้อเสนอแนะจากงานวิจัย

สำหรับ งานวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสุขภาวะของชุมชนการค้าชายแดนไทย-กัมพูชาเพื่อการเป็นประเทศในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน เพื่อศึกษาคุณภาพชีวิตและสุขภาวะของชุมชนการค้าชายแดนไทย-กัมพูชา” ผู้วิจัยขอเสนอข้อเสนอแนะจากงานวิจัยดังนี้

1. จากการศึกษาพบว่าในตำบลคลองใหญ่ พบว่า ตำบลคลองใหญ่ในบริเวณของตลาดการค้าชายแดนนั้น มีผลกระทบในด้านของปัญหาการจราจร จากเส้นทางจราจรและกฎหมายที่มีความแตกต่างกันระหว่างประเทศไทยและประเทศเพื่อนบ้าน ดังนั้น ควรมีการจัดทำป้ายบอกทางที่เป็นภาษาเขมร ภาษาอังกฤษ และภาษาจีน เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันในพื้นที่ชุมชนชายแดนระหว่างคนไทย และต่างประเทศในพื้นที่

2. จากผลการศึกษาในด้านสุขภาวะของชุมชนในด้านร่างกาย พบว่าในสังคมเกษตรกรรมประชาชนในตำบลคลองใหญ่ที่ประกอบอาชีพค้าขายส่งออกนั้นมีภาวะเสี่ยงต่อการได้รับสารเคมีปนเปื้อนได้ ดังนั้นควรมีการจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการทานสมุนไพรเพื่อลดสารเคมีปนเปื้อนในเลือดเพื่อลดปัญหาสุขภาพทางด้านร่างกายที่เกิดจากการทำเกษตร ให้กับประชาชนในพื้นที่

ข้อเสนอในงานวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับงานวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสุขภาวะของชุมชนการค้าชายแดนไทย-กัมพูชาเพื่อการเป็นประเทศในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน เพื่อศึกษาคุณภาพชีวิตและสุขภาวะของชุมชนการค้าชายแดนไทย-กัมพูชา” ผู้วิจัยขอเสนอข้อเสนอแนะจากงานวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

1. จากการลงพื้นที่วิจัยผู้วิจัยพบว่าชุมชนชายแดนไทยกัมพูชาเป็นชุมชนที่มีแรงงานข้ามชาติไทย-กัมพูชาเข้ามาอยู่ในพื้นที่และถือว่าเป็นบทบาทสำคัญในเชิงเศรษฐกิจของผู้ประกอบการในพื้นที่ชายแดนนั้นในงานวิจัยผู้วิจัยเสนอให้ทำการศึกษาบทความของแรงงานข้ามชาติต่อเศรษฐกิจสังคมของพื้นที่ชายแดนไทยกัมพูชา

2. จากการศึกษาพบว่าบริเวณพรมแดนไทยกัมพูชานั้นเป็นพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคม ในยุคสถานการณ์โควิดค่อนข้างสูง จึงเป็นที่น่าสนใจว่าในยุคสถานการณ์โควิดนั้นชุมชนเหล่านี้จะฟื้นฟูเศรษฐกิจและสังคมได้อย่างไร ดังนั้นในงานวิจัยครั้งต่อไปผู้วิจัยขอเสนอให้มีการทำวิจัยเรื่องเศรษฐกิจสังคมชายแดน เพื่อประกอบเป็นข้อเสนอเชิงนโยบายต่อไป

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี